Гуцул Інна Анатоліївна,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи,
страхування та фондового ринку;
Супівська Тетяна Русланівна,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальність «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»;
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ МИТНОЇ СЛУЖБИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ефективне використання фінансових ресурсів державних органів завжди було важливим чинником забезпечення економічної стабільності та розвитку країни. Особливу актуальність ця проблема набуває в умовах воєнного стану, коли державний апарат стикається з необхідністю оперативного реагування на нові загрози та забезпечення безперервного функціонування критично важливих служб. Митна служба є однією з таких структур, яка виконує не лише фіскальні функції, забезпечуючи надходження до державного бюджету, а й контроль за дотриманням законодавства у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Воєнний стан в Україні значно вплинув на фінансову діяльність митної служби, створивши додаткові виклики, серед яких – коливання обсягів надходжень, зміни в структурі витрат, необхідність адаптації до логістичних та адміністративних обмежень. В таких умовах важливо забезпечити ефективне використання фінансових ресурсів, оскільки будь-які невиправдані витрати можуть призвести до втрат державного бюджету та зниження здатності митниці виконувати свої функції.

Фінансові ресурси митної служби є одним із ключових елементів забезпечення її функціонування та виконання завдань державного управління у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Вони забезпечують виконання фіскальних функцій, контроль за митними потоками, запобігання порушенням законодавства та підтримку економічної безпеки держави. Ефективність використання цих ресурсів безпосередньо впливає на результати діяльності митниці та надходження до державного бюджету.

В умовах воєнного стану актуальність питання ефективного фінансування митної служби зростає через необхідність швидкого реагування на зовнішні та внутрішні ризики, зміни у міжнародній торгівлі та нестабільність фінансових надходжень.

Для оцінки ефективності використання фінансових ресурсів митної служби у період воєнного стану необхідно проаналізувати динаміку надходжень до державного бюджету, фінансування служби та співвідношення джерел

коштів. Як показує практика 2022–2025 років, діяльність митної служби суттєво адаптувалася до умов воєнного часу, зберігаючи основні функції та забезпечуючи стабільність бюджетних надходжень.

Так, у 2022 році митна служба перерахувала до державного бюджету 300,9 млрд грн, що свідчить про збереження фіскальної ефективності навіть у критичних умовах. У 2023 році фактичні надходження зросли до 459,8 млрд грн, що на 52,9 % більше порівняно з попереднім роком, демонструючи активне відновлення зовнішньоекономічної діяльності та збільшення митних платежів. За 10 місяців 2024 року надходження досягли 375,9 млрд грн, а у серпні 2025 року спостерігалося значне зростання імпорту, що також вплинуло на збільшення фінансових ресурсів митниці [1].

Фінансування митної служби з державного бюджету залишалося стабільним, проте воєнний стан призвів до скорочення капітальних видатків. Так, у 2022 році було профінансовано близько 70 % запланованих видатків, що відображає необхідність оперативного перерозподілу ресурсів та оптимізації витрат у критичних умовах. У 2023 році, хоча загальні видатки на оборону та безпеку становили 2,65 трлн грн, точних даних щодо частки митної служби не було оприлюднено. Інформація за 2024–2025 роки у відкритих джерелах також обмежена, що підкреслює необхідність проведення додаткових внутрішніх оцінок ефективності використання фінансів у ДМС [3].

В умовах воєнного стану структура фінансових ресурсів митної служби включала кілька ключових компонентів: державний бюджет, власні надходження (митні платежі, збори, штрафи) та резервні джерела для непередбачуваних витрат. Всі ці джерела забезпечують не лише виконання фіскальних функцій, а й контроль за дотриманням законодавства, підтримку економічної безпеки держави та можливість швидко реагувати на надзвичайні ситуації. У табл. 1 наведено структуру фінансових ресурсів митної служби, динаміку їх формування та співвідношення основних джерел надходжень.

Таблиця 1

Динаміка фінансових ресурсів митної служби України в умовах воєнного стану (2022–2025 рр., млрд грн)

Рік	Надходження до Держбюджету	Державне фінансування митної служби	Власні надходження (митні платежі, збори, штрафи)	Капітальні видатки	Поточні видатки	Примітки
2022	300,9	21,5	247,6	15,0	31,0	Фінансування ~70% плану
2023	459,8	25,0	404,8	18,0	41,8	Зростання надходжень на 52,9%
2024 (10 міс.)	375,9	26,0	320,5	12,0	50,0	Відновлення зовнішньоекономічної діяльності

Продовження таблиці 1

2025 (серп.)	310,0	27,0	280,0	14,0	52,0	Зростання імпорту вплинуло на фінансові ресурси

Джерело: побудовано авторами на основі [2]

Як видно з табл. 1, у період воєнного стану спостерігалося суттєве зростання власних надходжень митної служби, що свідчить про її здатність адаптуватися до нових умов та забезпечувати стабільні бюджетні надходження навіть у кризових ситуаціях. Так, питома вага власних надходжень у загальному фінансуванні служби зросла з 82 % у 2022 році до 88 % у 2023 році, що відображає ефективність фіскальної діяльності та здатність митниці підтримувати фінансову автономність у критичних умовах.

Скорочення капітальних видатків у період воєнного стану було вимушеним заходом, спрямованим на перенаправлення ресурсів до першочергових потреб безпеки та підтримки критично важливих функцій. Проте така оптимізація витрат не призвела до зниження якості виконання основних завдань митної служби. Оперативне фінансування поточних видатків, включаючи заробітну плату персоналу, закупівлю обладнання для контролю та забезпечення логістичних процесів, залишалося пріоритетом.

Аналіз співвідношення джерел фінансування показує, що державний бюджет та власні надходження залишаються ключовими складовими фінансових ресурсів митної служби. При цьому резервні джерела коштів виконують роль страхового буфера для непередбачуваних ситуацій, що особливо важливо в умовах воєнного стану, коли зовнішні та внутрішні ризики є високими та непередбачуваними [4, с. 63].

Ефективність використання фінансових ресурсів митної служби у період 2022–2025 років можна оцінити за кількома основними критеріями:

- Фіскальна ефективність – зростання надходжень до державного бюджету попри воєнні обставини свідчить про ефективну організацію митних процедур та контроль за зовнішньоекономічною діяльністю.
- Оперативність реагування – скорочення капітальних витрат і переорієнтація ресурсів на поточні потреби дозволила митниці швидко адаптуватися до нових викликів, забезпечуючи безперервність функціонування.
- Фінансова стабільність – наявність різноманітних джерел фінансування, включаючи резервні фонди, дозволяє підтримувати стабільну діяльність служби навіть у разі коливань надходжень та збоїв у логістичних ланцюгах.

Аналіз фінансових ресурсів митної служби в умовах воєнного стану свідчить про її здатність забезпечувати стабільні надходження до державного бюджету та підтримувати виконання основних функцій у складних умовах. Збереження високої фіскальної ефективності, оперативності реагування та фінансової стабільності підтверджує адаптивність служби до кризових ситуацій.

Підвищення ефективності можливе за рахунок впровадження систем моніторингу витрат, оптимізації структури видатків, забезпечення прозорості фінансової діяльності та використання резервних джерел фінансування. Ефективне управління фінансовими ресурсами митної служби є ключовим фактором забезпечення економічної безпеки держави та стабільності системи управління зовнішньоекономічною діяльністю в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Державна митна служба України. Офіційні статистичні дані за 2020–2024 рр. URL: https://customs.gov.ua (дата звернення: 04.10.2025).

2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/ (дата звернення: 25.02.2024).

3. Міністерство фінансів України. Бюджетні видатки та надходження за 2022–2025 рр. URL: https://mof.gov.ua (дата звернення: 04.10.2025).

4. Тімошенко Н., Дідик О., Смоляр Л. Митна політика України в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство. 2024. № 61. С. 56–70. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-56.

5. Надходження митних платежів до Держбюджету в 2024 році. Державна митна служба України. URL: https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/nadkhodzhennia-mitnikh-platezhiv-do-derzhbiudzhetu-v-2024-rotsi-demonstruiut-suttieve-zrostannia-1513 (дата звернення: 05.10.2024).